

Як не стати секс-рабом на Прикарпатті?

Побої, тортури, обмеження у свободі і спілкуванні, проживання у помешканні, непридатному для повноцінного проживання, примушування до виконання фактично усіх забаганок, напоювання таблетками, залякування зброєю і вбивством за першої спроби втечі, відсутність обіцяного заробітку – чи багато людей добровільно погодиться на такі умови праці? Мабуть, навіть звиклі до дискримінації секс-працівники не хотіли би потрапити в такі ситуації.

Торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації – це вид експлуатації праці особи в галузі проституції або у суміжних сферах, як-от розпутні дії з дітьми, надання разових сексуальних послуг ув'язненим та деяким іншим особам тощо, а також використання у порнобізнесі. Міжнародна організація праці (МОП) у звіті 2012 року зазначає, що у всьому світі 4,5 мільйонів людей є жертвами насильницької сексуальної експлуатації. Хоча це становить тільки 22% від загальної кількості людей постраждалих від примусової праці, проте саме цей вид рабства є найбільш прибутковим.

Одна сексуальна рабіня приносить своєму власнику приблизно 1000\$ доходу в день і до 250-300 тисяч доларів у рік. У доповіді МОП «Прибутки і бідність: економіка примусової праці» (2014р.) йдеться, зокрема, про те, що дві третини загального прибутку від примусової праці припадають на комерційну сексуальну експлуатацію. Прибуток від цього виду діяльності у шість разів більший, ніж від усіх інших видів примусової праці.

Це пояснюється малим капіталовкладенням і низькими операційними витратами, необхідними для цієї злочинної діяльності, а також високими цінами, які споживачі цієї праці готові платити.

Міжнародна організація з міграції (МОМ) з 2004 по 2015 роки зафіксувала в Україні 3781 випадок торгівлі людьми із сексуальною формою експлуатації. На Прикарпатті БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ» протягом такого ж періоду надав допомогу 63 постраждалим жінкам від торгівлі з метою сексуальної експлуатації.

Помилково пересічні громадяни думають, що потрапити в таку ситуацію вони не могли б. Наведу приклад із власного життя. Уже на старших курсах вищого навчального закладу після чотирьох важких років грізіння граніту науки, я вирішила, нарешті, приділити трохи часу собі і навчитись мистецтву макіяжу, танцю та інших премудростей красунь, яким навчають дівчат у школах моделей. Наш курс уже майже закінчувався, коли на заліку з танців наш учитель запропонував нам їхати працювати танцівницями в Японію. Довго переконували мене родичі та друзі, показуючи газетні статті, що такі робочі поїздки є дуже небезпечними. До цього часу завдячую їм за це.

Інший найпоширеніший спосіб вербування є через знайомих. Випадково знайомі чоловіки можуть довго завойовувати довір'я, аби отримати вашу згоду їхати працювати чи то на сезонні роботи, чи то обслуговуючим персоналом у цілком пристойній закладі чи домогосподарстві. Часто і начебто добре знайомі люди, включно жінки, які самі в минулому були експлуатовані, стають вербувальниками. Везуть, як правило, до Росії, Польщі та Туреччини, хоча інші країни-члени ЄС та й сама Україна також можуть бути країнами призначення.

Оксані з Прикарпаття знайомий пообіцяв роботу у Туреччині на швейній фабриці з місячним заробітком у 700 доларів. Уже за кордоном у неї забрали паспорт для

приписки і змусили займатися проституцією, пригрозивши вбити, якщо звернеться до поліції.

Пізніше з'ясувалось, що дівчину продав друг її друга. Дівчат привозили і відвозили машиною, забирали усі кошти, за відмови повністю оглядали та перевіряли. У кращих випадках втекти дівчатам допомагали їхні клієнти, проте часто додому можливо було потрапити тільки по закінченню терміну та відпрацюванню боргу.

Та не всі жінки їздять закордон з метою заробітку. Кожного року Ірина їздила на Різдвяні свята у гості до маминих родичів, що проживають у Польщі. Так і взимку 2004 року жінка виробила гостьову візу і поїхала до Кракова, де зняла на ніч номер, щоби зранку пересісти на інший поїзд. Випадково жінка забула одразу ж закрити двері в номер на ключ. Раптово в кімнату зайшов чоловік і, приклавши ножика їй до горла, наказав зібрати речі і без крику (інакше вб'є) зійти з ним вниз. Залишалася одна надія, що на рецепції їй допоможуть, але там нікого не виявилось. Силою заштовхавши Ірину до машини, невідомий забрав у неї документи та змусив випити якісь таблетки, від яких вона заснула.

Коли жінка прийшла до себе, то дізналася, що знаходиться уже в Португалії. Поляк, що викрав її, зустрівся із литовцем та українцем і з їхньої розмови жінка зрозуміла, що мова йшла про гроші, які мають бути сплачені за неї. Ірина намагалася щось сказати викрадачам, та її знову змусили випити ті кляті таблетки.

Потрапила українка до рук грека. Спочатку мала прибирати його дім, відправляти дітей до школи, готувати їсти, приводити в порядок його дружину, прати і прасувати одяг.

Також у грека був ресторанчик, в якому Ірина мусила мити посуд та підлогу. Всі зароблені нею гроші грек віддавав литовцю та українцю.

Одного разу Ірина спробувала втекти, її спіймали, кинули на підлогу і почали бити по голові ногами, сказали, якщо вона ще раз втече, то вони її вб'ють. Жінка злякалася – якщо раніше вони могли її просто вдарити, то цього разу після побоїв її голова була вся синя і спухла, вона втратила багато крові, але змушена була виходити на роботу.

Та й це не було найгіршим. Українець, який нібито приязно ставився до жінки-співвітчизниці, не отримавши добровільних сексуальних відносин, взяв її силою. Коли та завагітніла, її змусили зробити аборт. Бідолашна не пам'ятає, що з нею було в лікарні.

Коли у неї починалися приступи істерії, їй давали таблетки, від яких вона заспокоювалася. Зовсім знесилена від роботи, таблеток, сексуальної експлуатації Ірину врятувала поліція. Під час перевірки документів правоохоронними органами Португалії біля жінки раптово з'явився литовець із паспортом, в якому вона побачила свою фотографію. В документі ж було вказано, що вона – громадянка Литви. З останніх сил Ірина почала віддирати фотографію в паспорті і твердити, що є українкою. Усіх викрадачів було заарештовано і постраждала змогла повернутися додому.

Людям, які постраждали від сексуальної, а в даному випадку змішаної експлуатації, особливо притаманні почуття сорому, провини, ганьби та безнадії. Їм соромно не тільки перед оточуючими, які часто засуджують самих жертв, а й перед собою. Відновлення психічного здоров'я постраждалих від сексуальної експлуатації найважчий і найважливіший етап їхньої соціальної адаптації. Він потрібен для того, щоб уникнути непорозумінь та конфліктів з оточенням, для формування адекватної самооцінки і повернення контролю над власним життям.

Окрім психологічної, постраждалі можуть отримати медичну, правову, соціальну та матеріальну допомогу, сприяння у працевлаштуванні та відновленні втрачених документів. Для того, щоб повторно не травмувати людину, допомога постраждалим надається конфіденційно і толерантно. Нагадуємо, звернутись можна до БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ» за телефоном (0342) 75-30-61, до Департаменту соціальної політики за телефоном (0342) 72-35-53 або на національну «гарячу лінію» з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів 0 800 505 501 (безкоштовно зі стаціонарних телефонів) та 527 (безкоштовно для абонентів Київстар, МТС, Лайф).

Погодьтеся, більшість людей упевнені, що проблеми, про які пишуть у газетах і розповідають у новинах, стосуються будь-кого, але не їх самих. Проте злочинний світ часто набагато ближче, ніж здається. Родичі, друзі чи просто знайомі постраждалих чи ймовірно постраждалих, долучайтесь до порятунку людини, яка біля вас! Повідомивши про такі випадки, ви не тільки допоможете цій людині, а й зможете врятувати багато інших невинних доль.

Наталія КОВАЛІВ

Працівник проекту з протидії торгівлі людьми БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ»

«Ні чорній трансплантології та примусовій вагітності на Прикарпатті!»

З кожним роком торгівля людьми набирає все більше нових форм. Окрім традиційної трудової і сексуальної експлуатації та використання людей у жебракуванні, торгівці людьми непомірно наживаються на чорному ринку органів та тканин, примусовому сурогатному материнстві та купівлі-продажу людей з метою проведення дослідів над ними без їх згоди.

Остання форма експлуатації відома і Карітасу Івано-Франківськ. Жінку з Прикарпаття, яка вже деякий час працювала на фазенді в Італії, заманили в кафе пропозицією кращої роботи та, підпоївши таблетками, викрали й помістили в лікарню, де протягом місяця їй регулярно вводили медикаменти та брали аналізи крові, тобто без її дозволу здійснювали вплив на її організм із застосуванням експериментальних методів.

Торгівля людьми також тісно пов'язана із торгівлею людськими органами і тканинами, які можна використовувати під час генетичних дослідів, магічних або релігійних обрядів, та найчастіше з метою трансплантації. Міжнародні злочинні угруповання вже освоїли прибутковий ринок незаконної торгівлі органами, який породив величезний дефіцит у донорській системі. Списки пацієнтів, які потребують сумісного органу, часто як останнього шансу на порятунок, ростуть кожного дня у цілому світі. Велика кількість хворих вмирає, так і не дочекавшись трансплантації. Усе збільшується й період очікування операції.

Так званий «трансплантаційний туризм» уже відомий і Україні, де бідність, безгрошів'я та складні життєві ситуації штовхають людей на продаж своїх органів або тканин. Міжнародна організація з міграції в Україні зафіксувала 14 випадків незаконного вилучення органів та одну спробу протягом 2004-2015 років. Однак через невисокий рівень обізнаності населення про цей вид злочину, дана статистика не відображає реальну ситуацію.

Усі бажаючі стати донорами повинні знати, що стаття 18 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» (1999 р.) забороняє укладання угод, що передбачають купівлю-продаж органів або інших анатомічних матеріалів людини, за винятком кісткового мозку. Водночас принцип заборони на отримання фінансової вигоди з тіла людини чи його частин чітко зазначено в «Керівних принципах з трансплантації людських клітин, тканин та органів» Всесвітньої організації охорони здоров'я. Також згідно вищезазначеного Закону України взяття гомотранспланта (за винятком анатомічних матеріалів, здатних до регенерації) у живого донора допускається у випадках, коли реципієнті донор перебувають у шлюбі або є близькими родичами. У живого донора може бути взято гомотрансплантат лише за наявності його письмової заяви про це, підписаної свідомо і без примушування після надання йому лікуючим лікарем об'єктивної інформації про можливі ускладнення для його здоров'я.

Загальновідомо, що коли відбір трансплантатів організовують посередники і торгівля ними стає бізнесом, життя, а тим більше і здоров'я донора захистити важко чи майже не можливо. Щоб переконатись, я поспілкувалась із заступником головного лікаря Коломийського медичного центру первинної медично-санітарної допомоги Віктором Плаксієм.

- Пане Вікторе, наскільки безпечним є донорство органів?
- Звісно, здоров'ю донора завдається певна шкода. Наприклад, ускладнення після видалення нирки бувають у 2-3% пацієнтів при благо приємних прогнозах і ідеальному проведенню операції, а саме: гострий інфаркт міокарду, тромбоемболія, панкреатит та інші. У подальшому житті такі люди повинні постійно контролювати роботу нирки, яка залишилась, та дотримуватися обмежень у роботі та повсякденному житті. Що стосується видалення частини печінки, то є можливість

регенерації її тканин до первинних розмірів та забезпечення фізіологічних потреб організму, проте можливі ускладнення з летальними випадками.

- Чи є тілесна травма у вигляді втрати органу чи його частини єдиною, від чого страждає донор?
- Також донор зазнає психоемоційний стрес, який без лікування у психотерапевта чи психолога може дати незворотні ускладнення в психічному стані.
- Які ще існують ризики при нелегальному донорстві?
- Хоча і донор, і реципієнт є пацієнтами, при незаконній трансплантології увага лікарів може бути меншою до донора, який у результаті отримує знижений рівень стандартів медичної допомоги. Достатність клінічної бази, термін перебування в стаціонарі і подальше медичне спостереження донора можуть бути обмежені в післяопераційному періоді, так як це фінансово не вигідно організаторам «бізнесменам». Звичайно, що такі операції мають проводитися тільки в сучасних клініках із сучасним новітнім обладнанням.
- Як Ви вважаєте, чому в Україні, і в тому числі на Прикарпатті, є зловживання у сфері трансплантології?
- Тисячі хворих, які очікують на пересадку органів, мала кількість наявних органів (за статистикою, в країні щорічно проводиться тільки близько сотні таких операцій, і майже всі з живими донорами), а також недосконалість законодавчої бази – це основні причини використання трансплантології в цілях збагачення кримінальними методами. Щоби покращити становище трансплантології, МОЗ України підготував оновлений проект закону з нормою про презумпцію згоди громадян щодо посмертного донорства органів. Зміна умов та порядку вилучення органів та інших анатомічних матеріалів у донора-трупа дозволить збільшити кількість органних та тканинних трансплантацій та уникнути зловживань у цій сфері.

Окрім торгівлі людьми задля так званих «класичних органів», існує також ринок інших частин тіла, а саме репродуктивних органів у сурогатному материнстві. Під час примусової вагітності чи примусового сурогатного материнства використовуються репродуктивні функції організму жінки, шляхом природного або штучного запліднення без її згоди та відбувається подальше примушування жінки до виношування.

Українські ціни на даний вид послуг, а також українське законодавство, яке не допускає можливості оспорювання материнства сурогатною матір'ю, та не зберігає за нею права залишити дитину приваблюють багато бездітних пар зі всього світу.

Останні дослідження та журналістські доповіді свідчать про збільшення кількості жінок, примушених до укладання договорів про сурогатне материнство та їх експлуатації в цій ролі. Голландський доповідач з питань торгівлі людьми у звіті «Торгівля людьми з метою видалення органів та примусового комерційного сурогатного материнства» (2012р.) пояснює, як примусове сурогатне материнство підпадає під визначення торгівлі людьми. Перш за все, сурогатні матері можуть вербуватися агенціями з сурогатного материнства або клініками, які надають допоміжні репродуктивні послуги. Їх можуть розселяти в спеціальному житлі, піддавати спеціалізованим медичним процедурам та контролю впродовж виношування та народження дитини, тобто фактично відбувається їх вербування, перевезення, передача, приховування або одержання. Окрім цього, якщо жінка прийняла рішення стати сурогатною матір'ю під тиском або якщо жінці, яка живе в бідності, обіцяють велику суму грошей, а потім не сплачують, це може кваліфікуватися як примус із застосуванням сили або використанням вразливого становища. Примус становлять і випадки, у яких сурогатна матір, змінивши думку, не може припинити угоду про сурогатне материнство, підписану з агенцією до того, як відбудеться запліднення. А чи не здійснюється примус і після народження дитини, коли сурогатна мама не може розлучитися з дитиною після дев'яти місяців фізіологічної та емоційного зв'язку з нею?

Примусове введення ембріону до матки, будь-який фізичний дискомфорт під час вагітності, саме народження дитини та кількість високотехнічних вагітностей, через які проходить сурогатна матір – це все свідчення експлуатації та порушення основоположних прав на людську гідність та на цілісність тіла.

Фінансові вигоди, отримані від сурогатного материнства, є ще одним фактором, який може відіграти роль у визначенні того, чи має місце експлуатація. Дуже часто сурогатна матір отримує лише декілька відсотків від коштів, сплачених майбутніми батьками, а все решта забирають посередницькі агенції та клініки. Таким чином медичні технології стають засобом для людей, хто заради створення чи рятування життя, використовують жінок як склад людських органів.

Важливим показником експлуатації є ситуація, коли фінансові ризики та ризики щодо стану здоров'я повністю або більшою мірою покладаються на сурогатну матір. А ризиків існує немало. Так, сурогатна вагітність дуже часто буває багатоплідною, є високий шанс виникнення позаматкової вагітності, у жінки може статись викидень із різними ускладненнями після нього. Типовою є ситуація, коли жінку змушують робити аборт на пізніх термінах вагітності, дізнавшись про вади в розвитку плода.

Зрозуміло, що жертвою цього злочину є сурогатна матір. Що стосується дитини, народженої в результаті сурогатного материнства, то вона є жертвою лише в тому випадку, коли існував намір її подальшої експлуатації. Але хіба не страждає дитина, якщо країна майбутніх батьків відмовляється визнати батьківство й національність? Або ж якщо генетичні батьки просто передумали забрати дитину? Чи не повертаємось ми знову до замкнутого кола, в якому дитина, перебуваючи у вразливому становищі, вслід за своєю біологічною мамою може стати жертвою торгівців людьми?

Наталія КОВАЛІВ

Працівник проекту з протидії торгівлі людьми БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ»